

Analýza diskursivních sítí (DNA): případ rámování projektu hlubinného úložiště radioaktivních odpadů v ČR

Petr Ocelík

(spolu s Jan Osička, Filip Černoch, Veronika Zapletalová a Břetislav Dančák)

Mezinárodní politologický ústav, Masarykova Univerzita

Sítě a společnost: relační perspektiva v sociálních vědách, SOÚ AV Praha

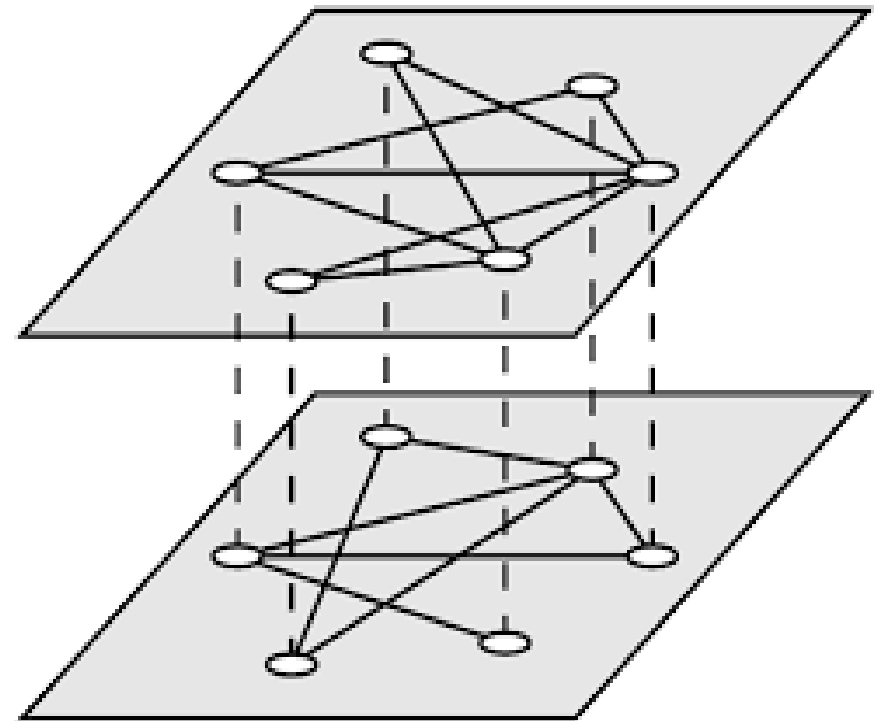
9. prosince 2015

Diskursivní síť

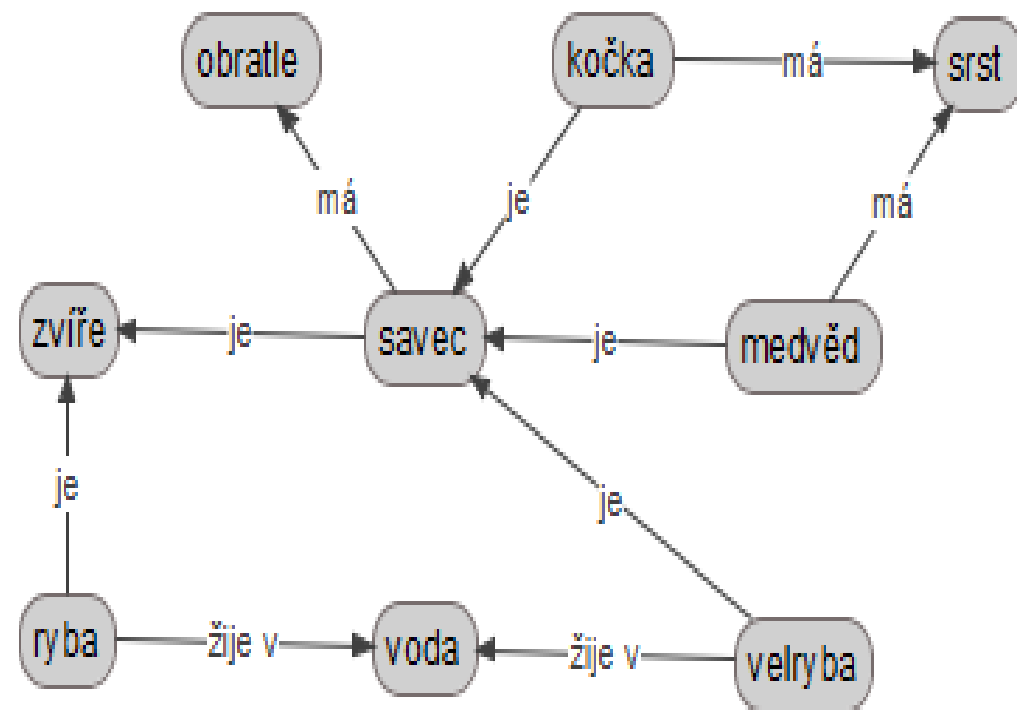
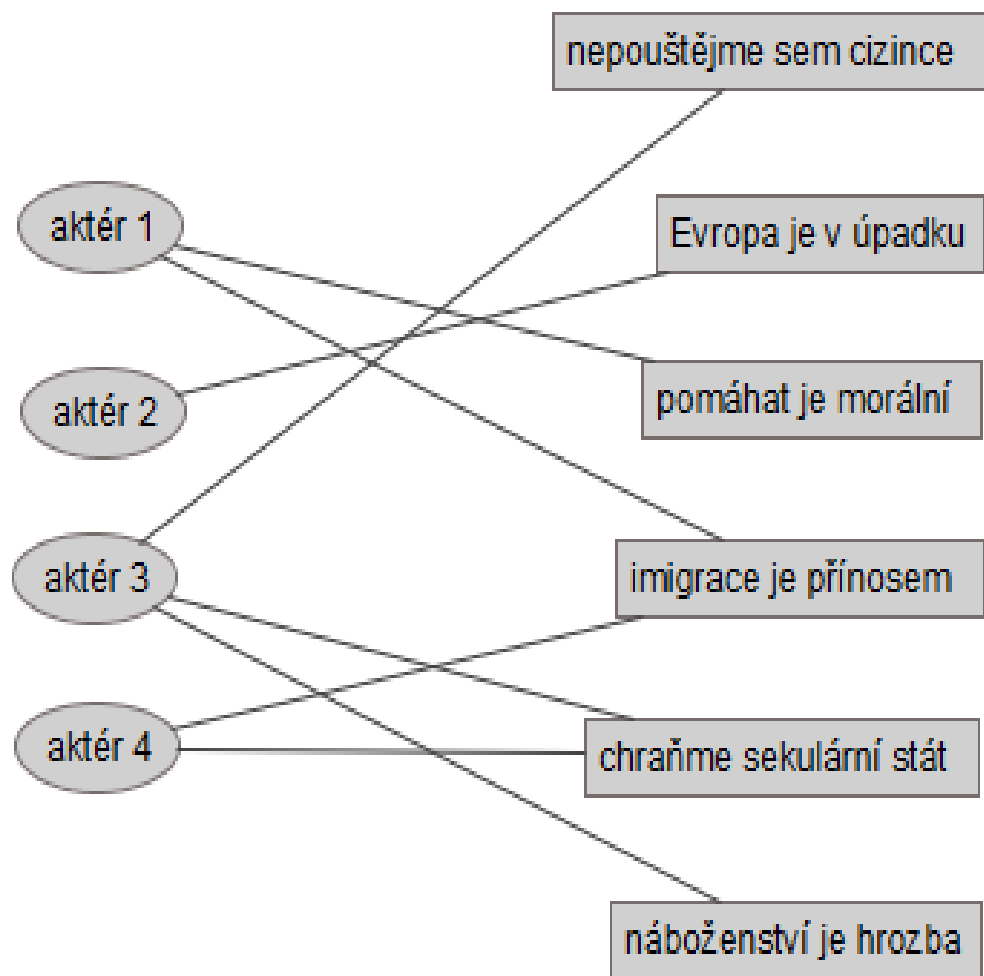
- **Diskursivní síť** tvoří jednu ze sociokulturních vrstev, skrze které je formováno a ukotveno aktérství.

“...cultural context of action encompasses those symbolic configurations or formations that constrain and enable action by structuring actor’s normative commitments and their understanding of the world...”

(Emirbayer a Goodwin 1996: 365)

Diskursivní vs. sémantické sítě

Diskursivní síť

- Bipartitní síť sestávající se z aktérů a konceptů.

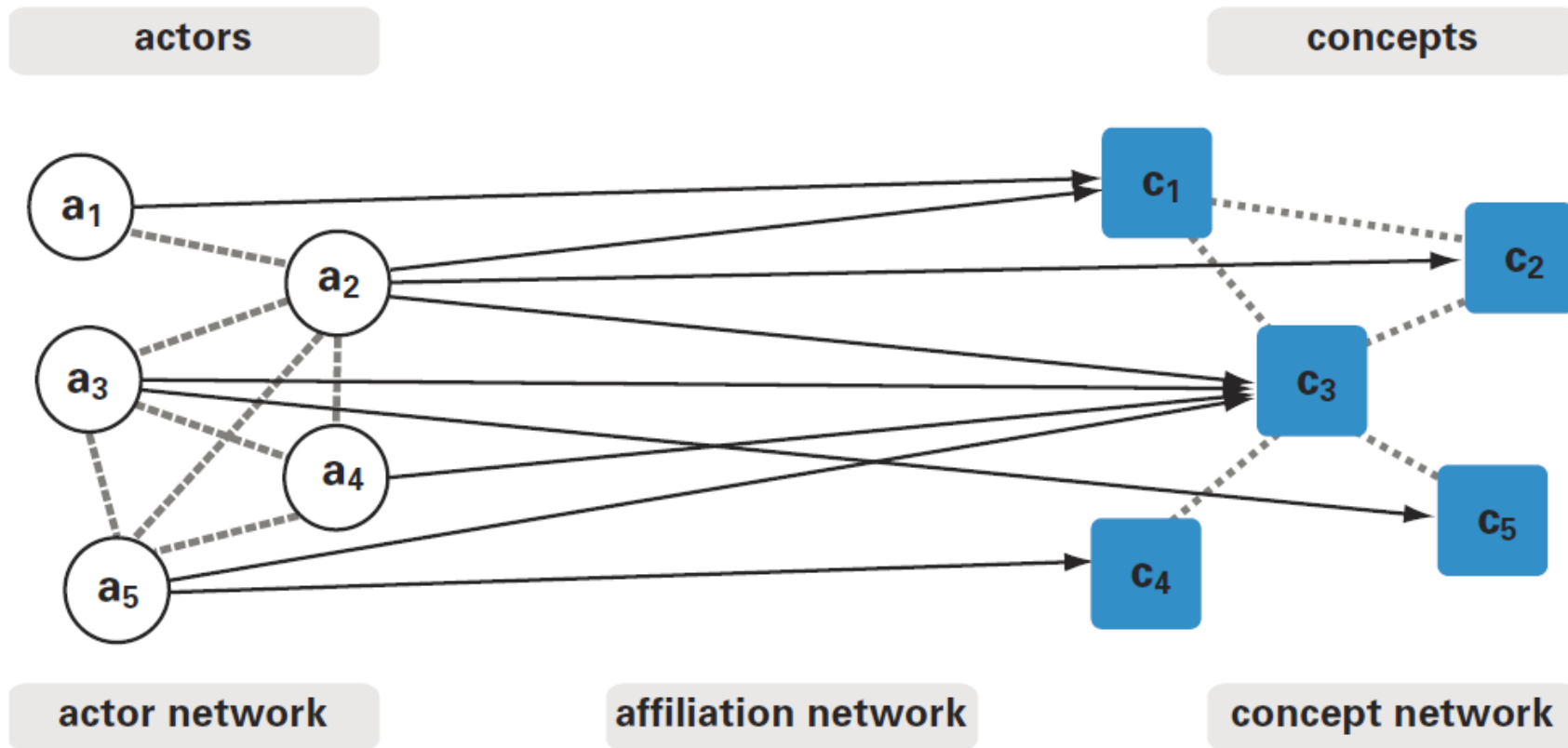
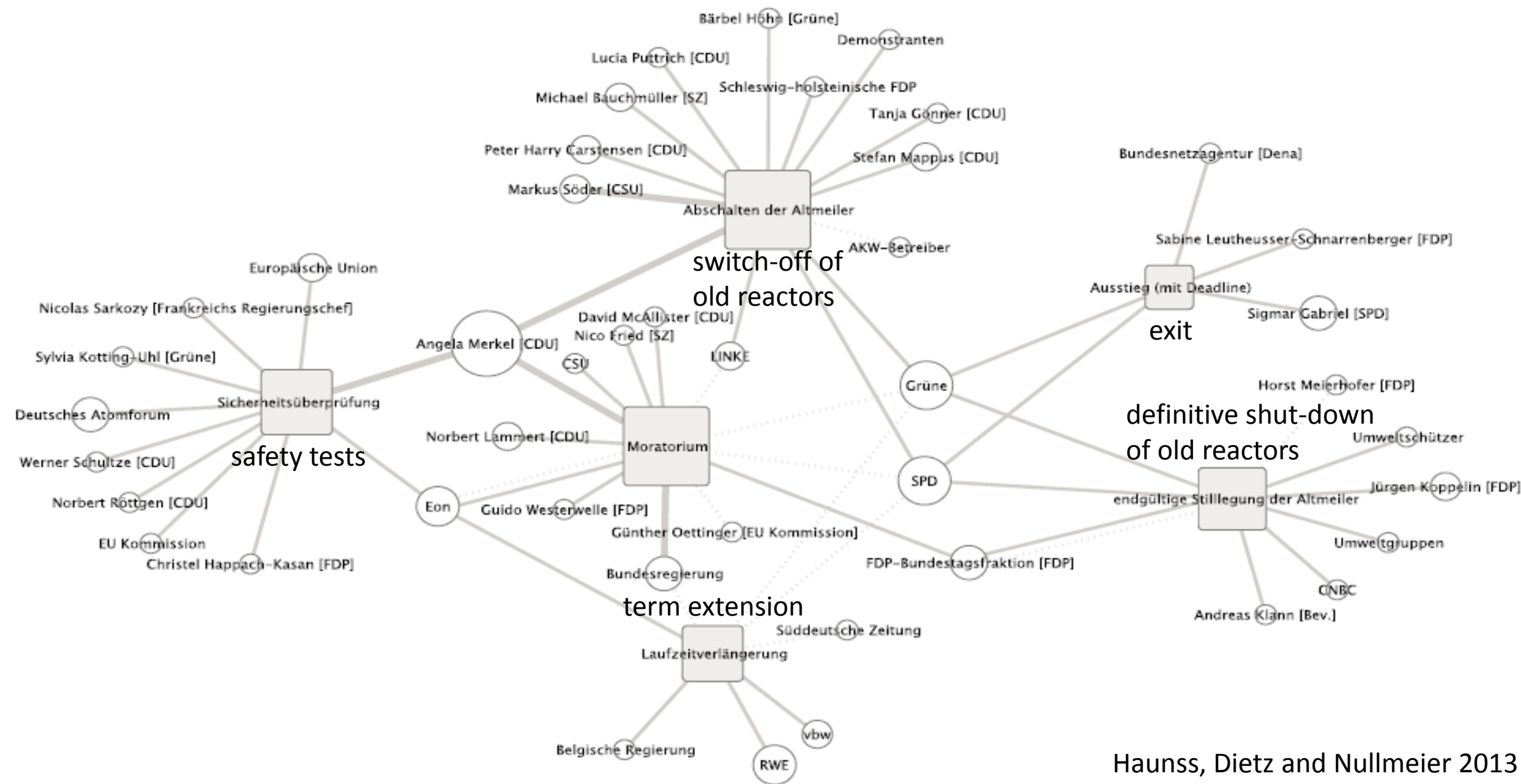

Figure 4: Nuclear energy discourse, period 2: 14.–15.3.2011 (5-core)

Proč využívat DNA?

- Sociální konstrukce se „nevznášejí ve vakuu“; zpravidla navázány na specifické instituce a aktéry (úroveň bipartitní sítě).
  - Sociální konstrukce zpravidla pojmány jako *intersubjektivní* struktury (úroveň sítě konceptů/idejí).
  - Jednání aktérů je umožňováno i omezováno, prostřednictvím jejich ukotvení v rámci těchto (diskursivních) struktur (úroveň sítě aktérů).
- *DNA umožňuje analyzovat strukturaci diskursu a diskursivní interakci mnoha aktérů v čase* (Haunss, Dietz, Nullmeier 2013: 12-13).
- Literatura: zejm. práce **Philipa Leifelda** (např. 2009, 2012, 2013).
  - rDNA balík pro R (Leifeld 2013).

Kontext

- Příprava projektu hlubinného úložiště zahájena v roce 1990.
- Úložiště projektováno tak, aby umožnilo bezpečně uskladnit kontejnery s radioaktivním odpadem v řádu stovek tisíc let.
- V současnosti 7 kandidátských lokalit.
- Projekt je od počátku provázen projevy lokální opozice.

Čertovka

lokalita na území obcí Blatná a Lubenec
v Severočeském kraji a na území obcí
Tis u Blatna a Žihle v Plzeňském kraji

Březový potok

lokalita na území obcí Pačejov, Kvášňovice,
Otšany, Maňovice, Chánovice a Velký Bor
v Plzeňském kraji

Magdaléna

lokalita se nachází na území obcí Jistebnice,
Nadějkov a Božetice v Jihočeském kraji

Čihadlo

lokalita se nachází na území města Deštná
a obcí Světlá, Lohánov a Pluhův Žďár
v Jihočeském kraji

Hrádek

lokalita na území obcí Rohozná, Dolní Cerekev,
Cejle, Hojkov, Mlýčkov a městyse Nový Rychnov
v kraji Vysočina

Kraví Hora

lokalita na území obcí Bukov, Věžná, Střítež,
Moravské Pavlovice, Drahonín, Otší a Sejtek
spadající pod kraj Vysočina a Jihomoravský kraj

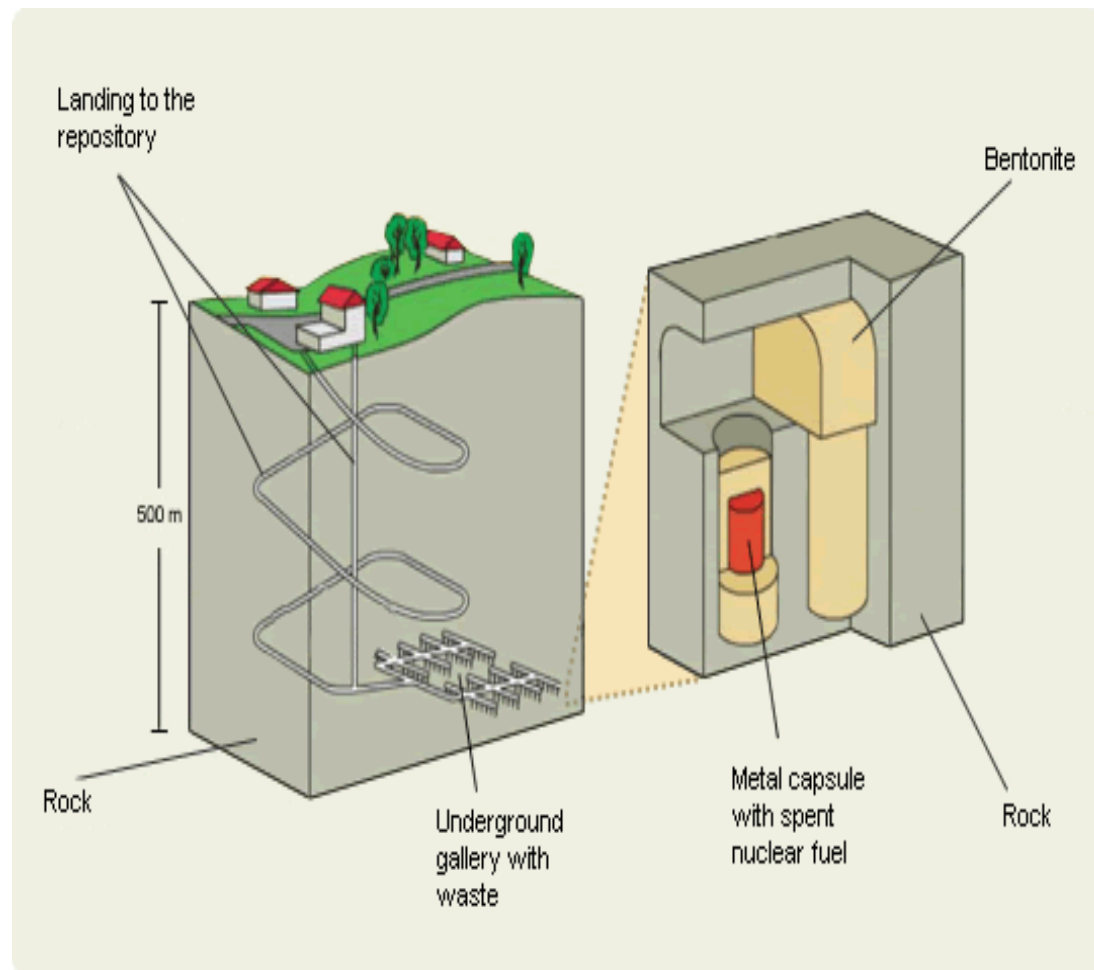
Horka

lokalita na území obcí Hodov, Rohy, Oslavička,
Budíšov, Nárámec, Vlčatín, Osová, Rudkov
a Oslavice v kraji Vysočina

zdroj: SÚRAO

ČTK

Cíle výzkumu

- 1) Zmapovat, jak je téma rámováno ze strany lokální opozice a akceptace.
- 2) Určit, zda existují signifikantní rozdíly mezi afiliacemi skupin aktérů (stakeholderi, názorové skupiny, lokality) k jednotlivým rámcům.

Teorie: lokální opozice

- NIMBY vysvětlení:
  - Egoisticky motivovaní aktéři nejsou ochotni nést individuální náklady kolektivně prospěšného projektu (Dear 1992; Hubbard 2006).
- Post-NIMBY vysvětlení:
  - Řada („ne-racionalistických“) faktorů (přehled viz Devine-Wright 2007) včetně diskursivní konstrukce sporného tématu (Futrell 2003; Burningham et al. 2006; Della Porta & Piazza 2007).

Plán výzkumu

- Smíšený design: kombinace kvantitativních exploračních technik a interpretativního přístupu (sekvenční strategie, Creswell 2009).
- (1) (Teoreticky informovaná) tvorba kódovacího schématu.
- (2) Extrakce a analýza diskursivní sítě a jejích projekcí (kvantitativní fáze).
- (3) Rekonstrukce rámců (interpretativní fáze).
- (4) Testování nezávislosti skupin aktérů na rekonstruovaných rámech (kvantitativní fáze).

Rám

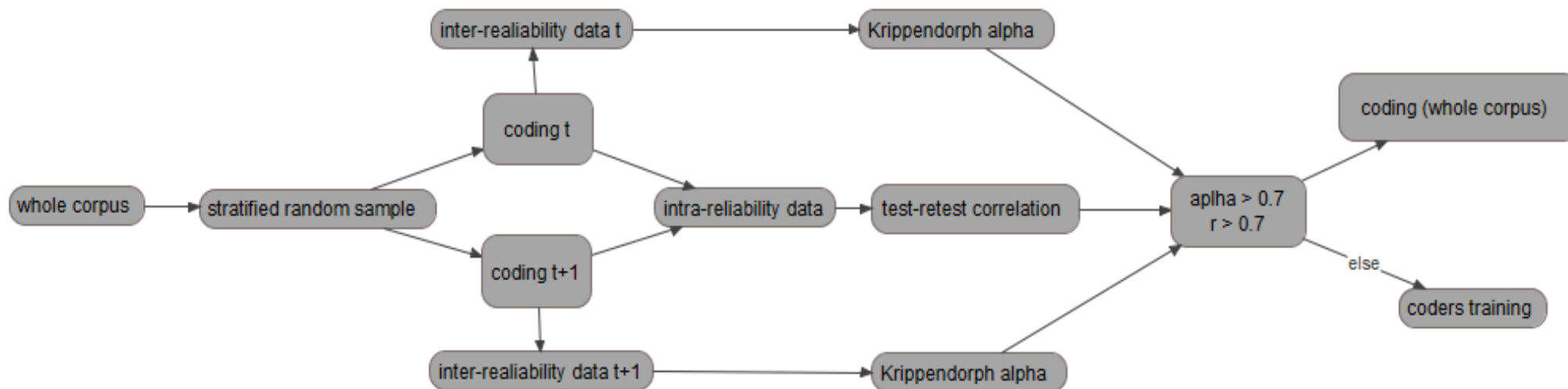
- Sdílené **interpretační schéma**, skrze které aktéři chápou a prosazují určitou verzi reality (např. Benford a Snow 2000).
- Cílem je prosazení vlastní interpretace tématu.
- Aktéři – prostřednictvím rámců – *strategicky* zdůrazňují či potlačují určité prvky tématu.
- **Operacionalizace:** skupina (shluk) kódů, které jsou v podobné pozici vůči zbytku sítě.

(Diskursivní) koalice

- Diskursivní **koalice** chápána jako „*skupina aktérů sdílejících určitý sociální konstrukt [rám].*“ (Hajer 1995: 43)
- **Operacionalizace:** vzájemně dobře propojený segment sítě aktérů (komunita).

Data a kódování

- Data:
  - 47 polo-standardizovaných rozhovorů (starostové, aktivisté, státní úředníci).
  - Výběr vzorku: kombinace censu a nabalování.
- Kódování:
  - Korpus kódovali 2 nezávislí kodéři.
  - Indexy spolehlivosti: Krippendorffova alfa = 0,81 (inter), $r = 0,79$ (intra).
  - Korpus obsahuje 634 pozorování 38 kódů.

RQDA balík

- Korpus zakódován za pomoci RQDA balíku (Huang 2014).
- Balík poskytuje základní funkcionalitu QDA softwarů včetně grafického rozhraní.

Přidat	Smazat	rename	Memo
Anno	Coding	Unmark	Mark

Codes.List

- citizen_decides
- community_pressure
- compensation_payment
- cost_acknowledgement
- determination
- duty
- employment
- environmental_harm
- false_employment
- false_environmental_harm
- false_other_benefit
- false_other_harm
- false_repository_fail
- false_tourism
- false_value_loss
- false_waste_import
- false_water_loss
- inconsistent_state
- irresponsible_citizen
- low_compensation
- mayor_decides
- other_benefit
- other_harm
- overriding_state
- participation
- place_attachment
- proximity
- public_corruption
- repository_fail
- resource_deficit
- state_decides

Project
Files
Codes
Code Categories
Cases
Attributes
File Categories
Journals
Settings

T-001-MAY-03-02-2014 INTERVIEW START

001: Už dlouho. A myslím si, když to vezmu, tak 10 let, asi 12, poměrně dost dlouho.

001: Tak většinou, když můžu říct, poslední dobou, my jsme podali odvolání proti tomu, aby se tady začalo s těmi průzkumnými vrty, takže to zabere poměrně dost času, protože tady v těchto věcech si prostě nemůžete jen tak sednout a něco napsat, tam už to zabírá poměrně dost času, aby to bylo na nějaké úrovni. A vůbec všechny ty materiály, když se dávaly dohromady, tak tady v té naší lokalitě se tím nejvíc zabývala paní starostka =Zojková=, která si myslím tomu věnovala strašně moc svého volného času, kdy sháněla vlastně veškeré materiály týkající se podzemních vod a myslím si, že konkrétně ona tomu věnovala strašně moc volného času.

001: Určitě, to stoprocentně.

001: Jako myslíte konkrétně se SURAEM, nebo?

001: **<overriding_state>** Já bych řekla, že stát nebo SURA k tomu pořád přistupuje tak, že my jako obec jsme poslední článek toho, co oni si dělají, tedy z mého hlediska. Že vůbec neberou v potaz nějaké naše rozhodnutí, nebo něco, co oni slíbili a nikdy nedodrželi, nikdy vlastně nedodrželi, co slíbili, podle mého. A řekla bych, že na to, jak se snaží navenek říkat, že vždycky platí až rozhodnutí obce, tak to stejně nedodrželi. Ani třeba vlastně teď, co se týká těch průzkumů, tak vlastně původně bylo řečeno, že prvně s tím dá souhlas obec, a vlastně teď rozhodli, že průzkum začnou dělat a my jsme jim žádný souhlas k tomu nedávali. Takže si stejně nakonec dělají, co chtějí, jako by se to řeklo.

001: **<determination>** No tak nejdůležitější je, aby to tady nebylo. Aby se to tady vůbec nestavělo, to úložiště. Jako já **<useless_repository>** chápu, že se s tím odpadem něco musí dělat, ale myslím si, že se to dá řešit i jiným způsobem než tím, že se tady prostě postaví úložiště. **<repository_fail>** Já tedy nevím, kde berou ty informace o tom, že je to bezpečné, když to ještě nikde není vyzkoušené, to zaprvé, zadruhé **<state_mistrust>** nechápu, proč tak velké úložiště na tak malý [???], podle mě jsou v tom úplně jiné zájmy, **<environmental_harm>** a úplně to poslední, co si myslím, kdyby to třeba mělo být bezpečné, to úložiště, tak by tím úložištěm, vlastně tou stavbou, zdevastovali úplně všechno.

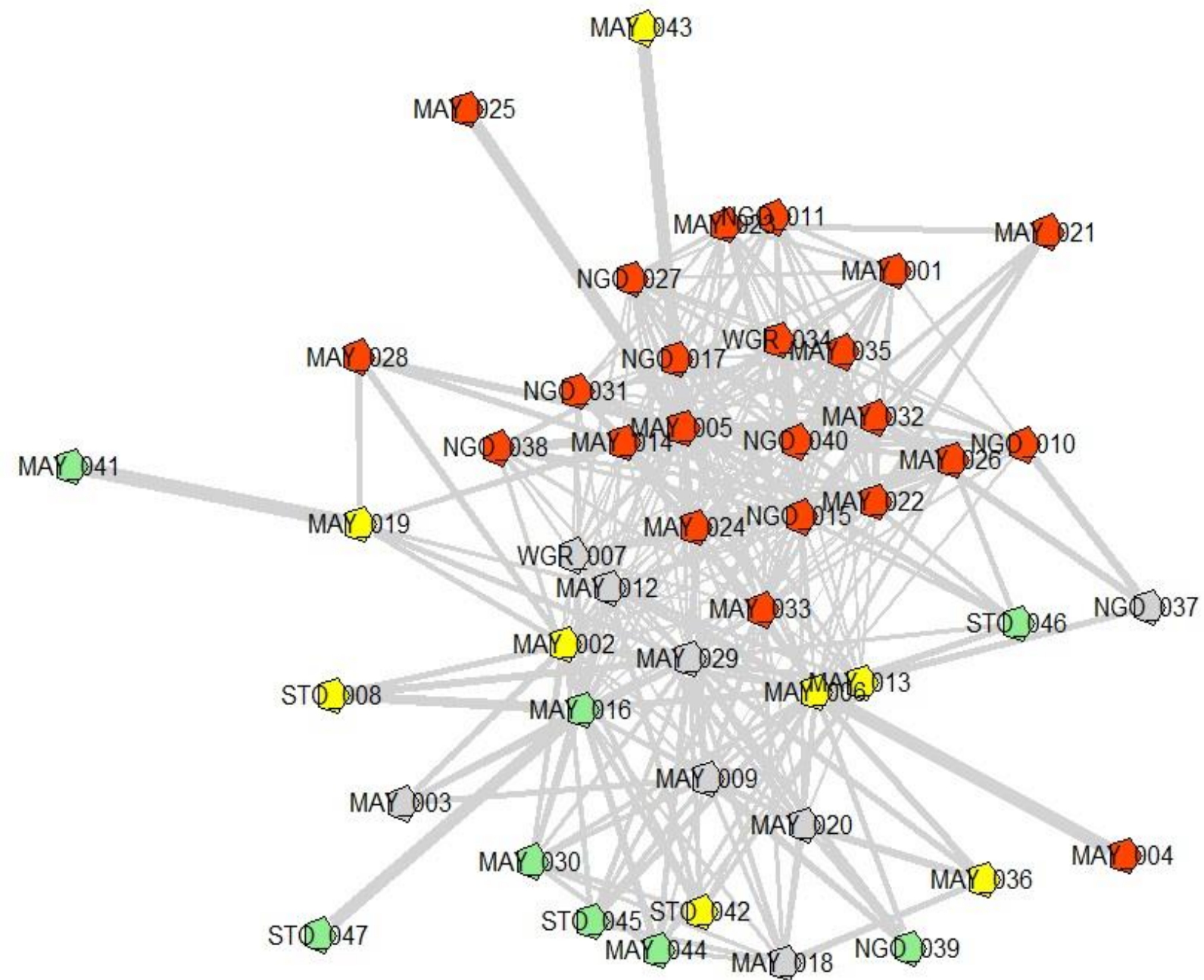
001: Ano, ten Hrádek.

001: Ty vrty jsou jakoby, ta voda jde z Čeříňku, takže...

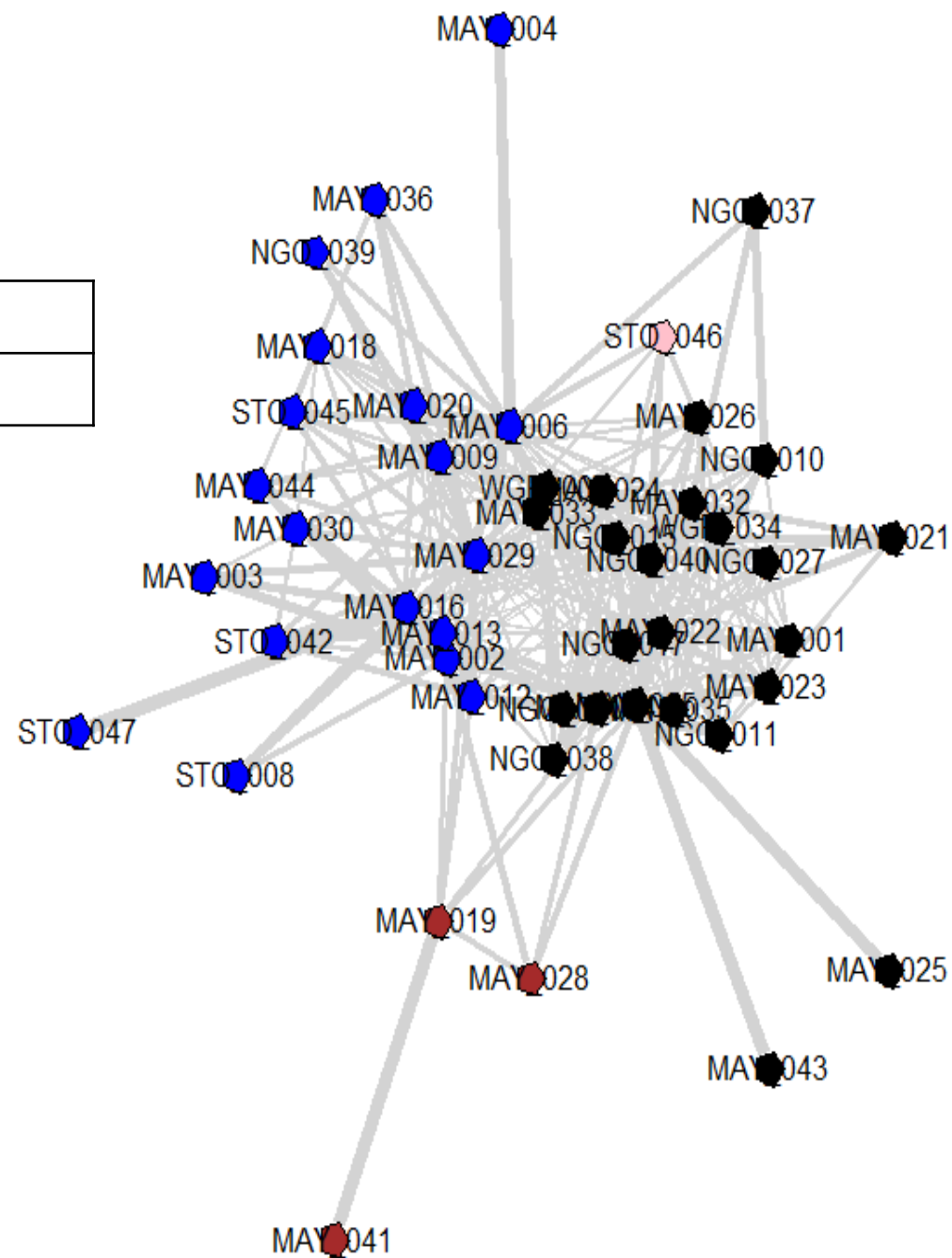
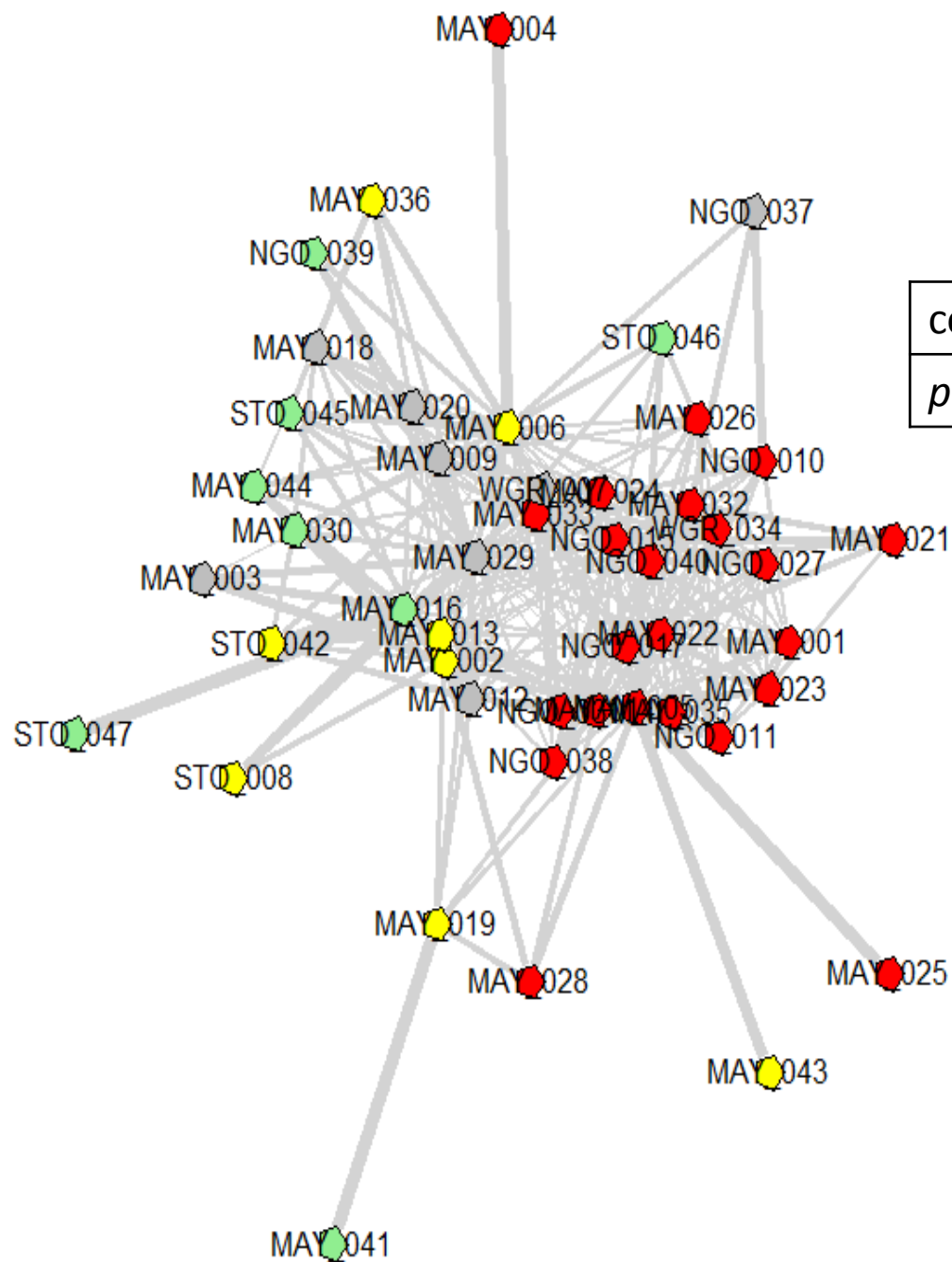

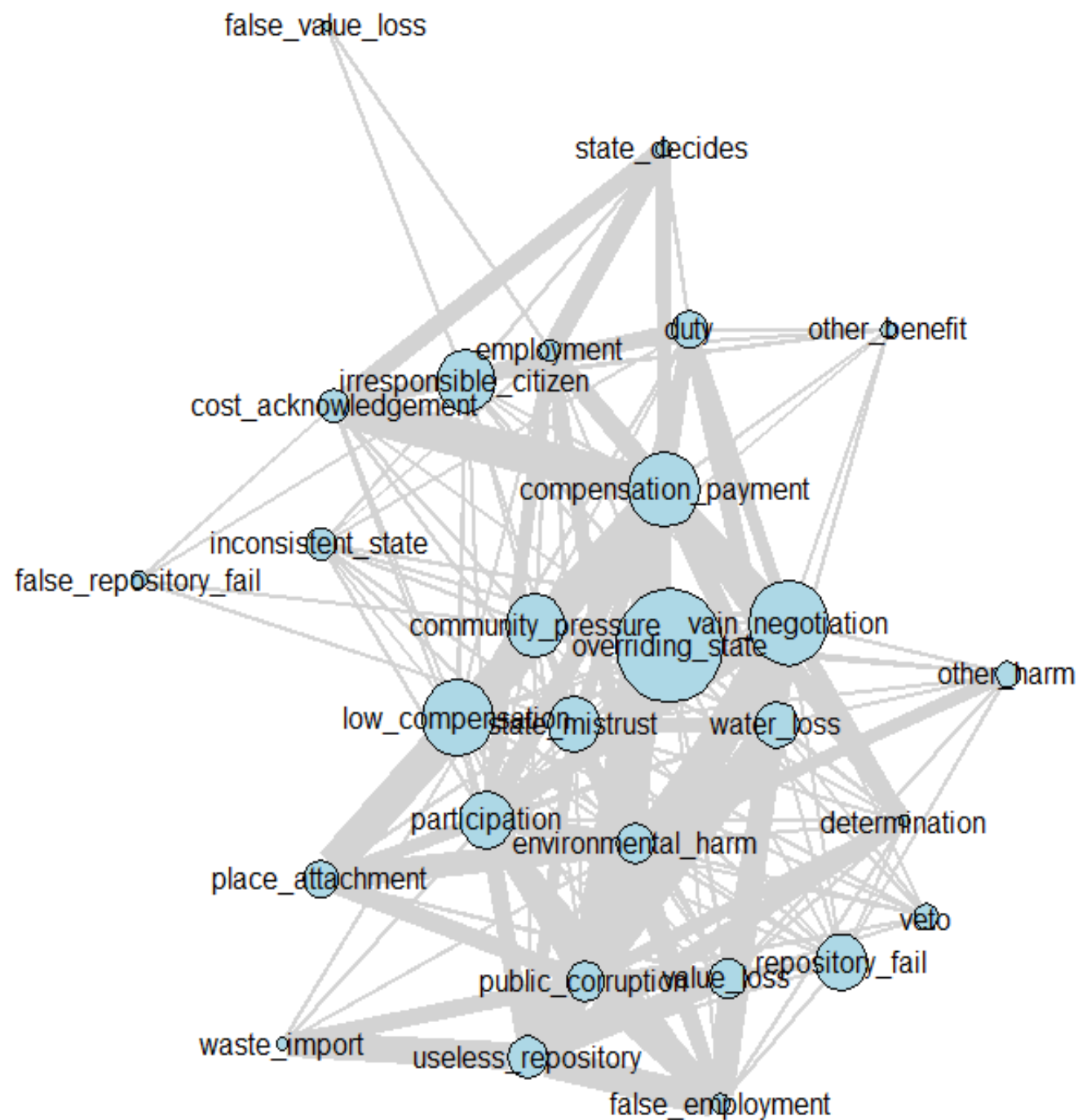
Incidenční matice

		koncept 1	. . . . .	koncept j
aktér 1 (rozhovor)	buňka ij ukazuje kolikrát aktér i užil koncept j		0	3
	.	.	.	.
	.	.	.	.
	.	.	.	.
	.	.	.	.
aktér i		0	2	1

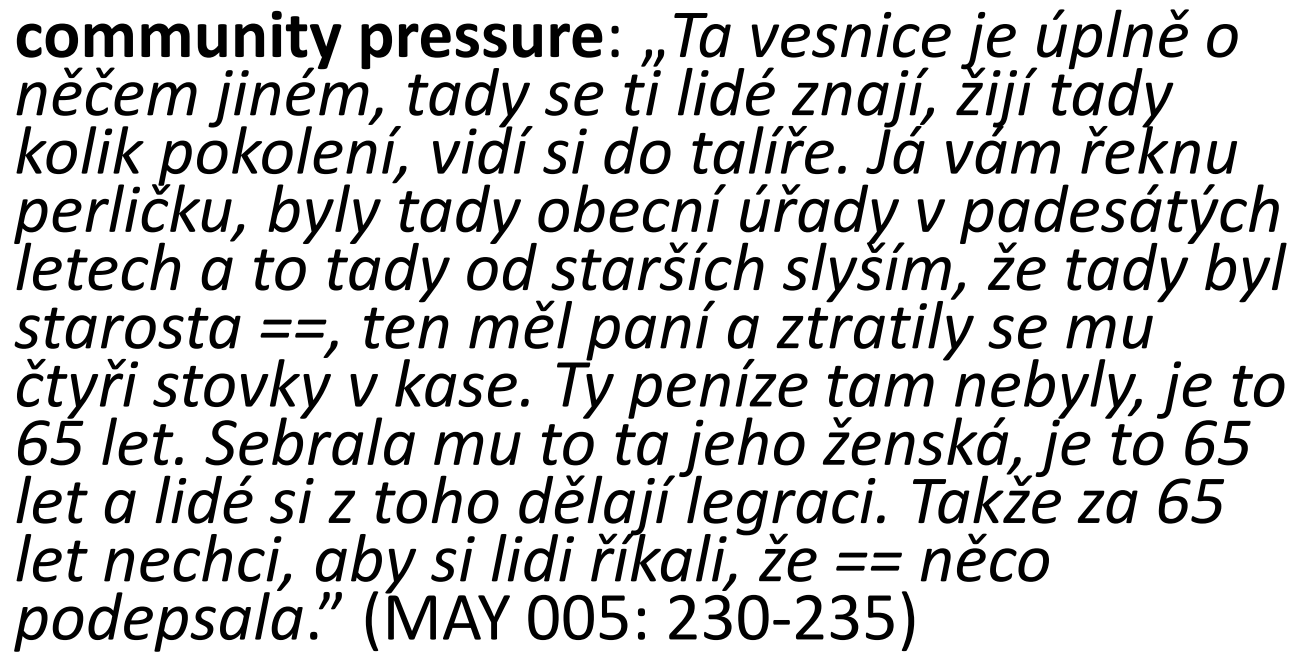
hustota	0.38
stupeň (centralizace)	0.36
mezilehlost (centralizace)	0.08

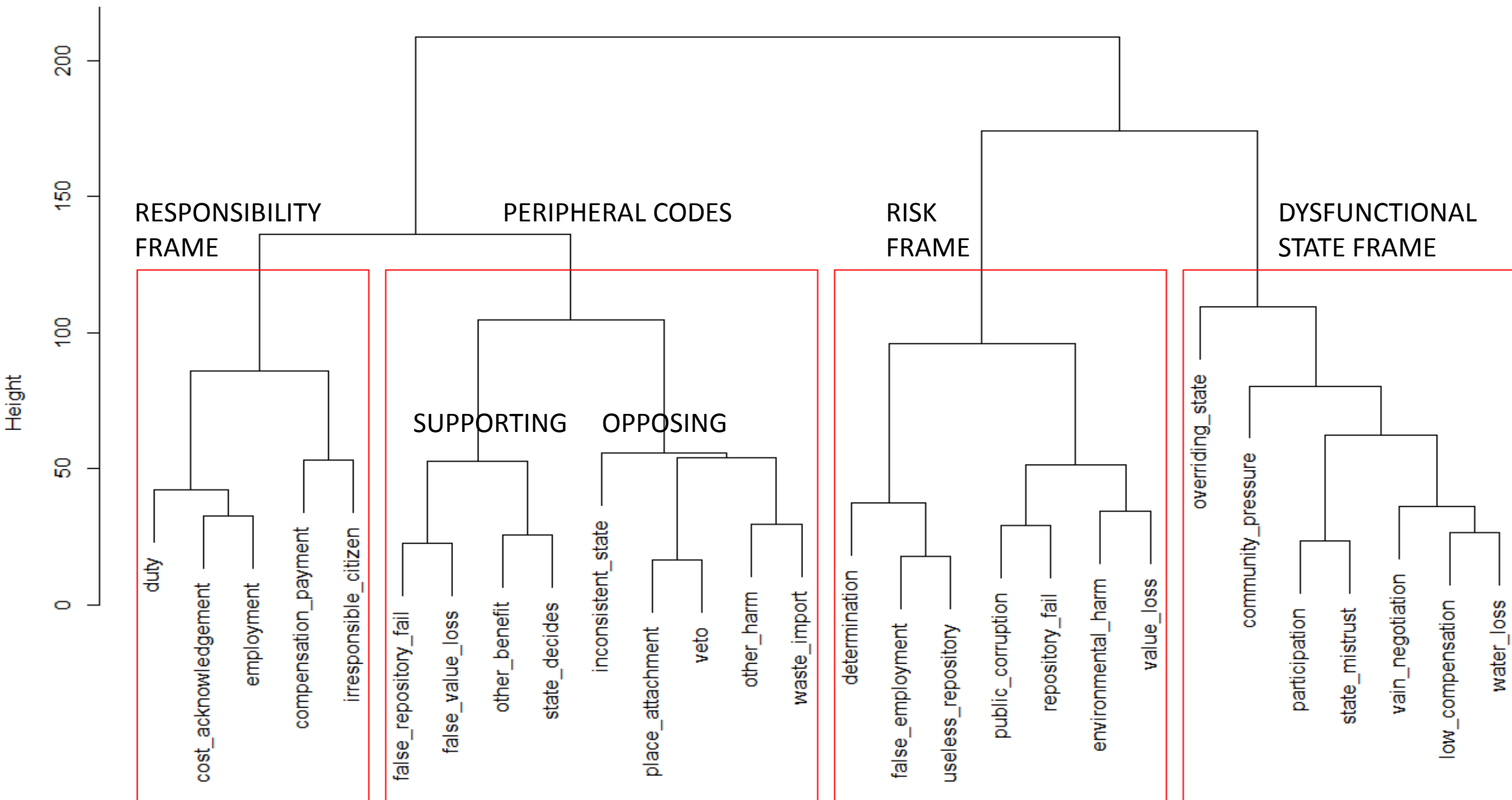
hustota	0.31
stupeň (centralizace)	0.43
mezilehlost (centralizace)	0.12

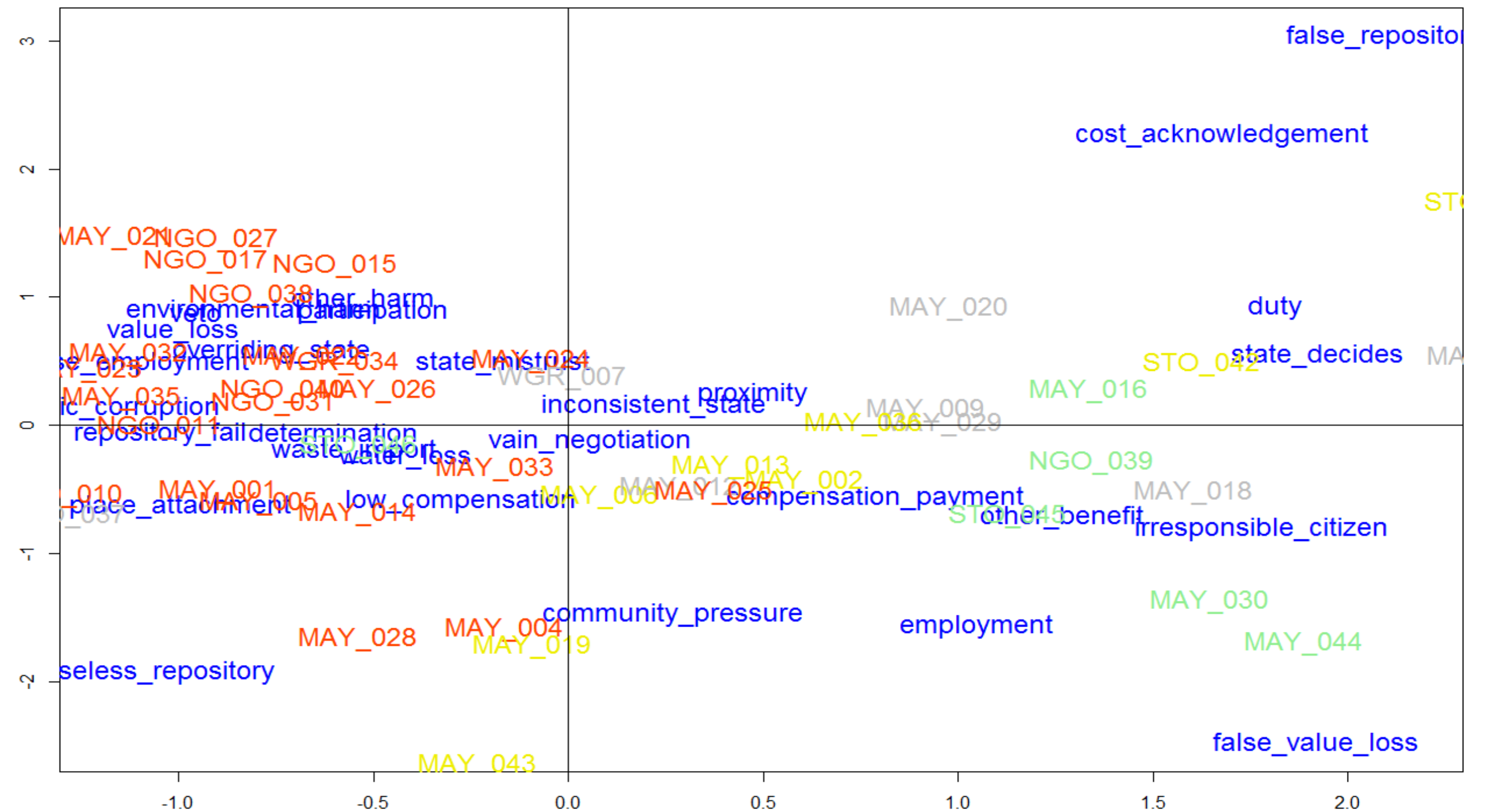
state mistrust: „A to je taková nedůvěra a neochota, takovej problém, že člověk nemůže věřit tomu, že ta výstavba, nebo cokoliv se toho týče, probíhalo korektně a v rámci nějakých pravidel, protože ty pravidla v podstatě nejsou nastavený a mění se za pochodu ... mění se podle toho, jak zrovna je politická situace a jak pánové potřebují, aby se posunuli ve splnění svého úkolu” (NGO 038: 82-87)

Euclidean distances (concepts)

Rekonstruované rámy

Odpovědnost	<ul style="list-style-type: none"> • Spotřebováváme elektřinu z jaderných elektráren a vytváříme radioaktivní odpad. • Máme proto morální (a rovněž právní) závazek se s touto zátěží vyrovnat. • Hlubinné úložiště je jediným ekonomicky a technologicky proveditelným řešením. • Odpor vůči projektu tedy toto břemeno pouze přenáší na další generace. • Opozice vůči projektu je proto nezodpovědná a založená na iracionálních a emocionálních argumentech. • Stát má (legitimně) poslední slovo; lokality budou finančně kompenzovány.
Riziko	<ul style="list-style-type: none"> • Proces výběru lokality a potenciální stavba a provoz úložiště je spojena s řadou rizik (environmetálních, ekonomických, sociálních, zdravotních). • Máme odpovědnost zachovat lokality pro další generace. • Projekt úložiště proto musí být zastaven či alespoň zpomalen, dokud nebude k dispozici alternativní (pravděpodobně technologické) řešení.
Dysfunkční stát	<ul style="list-style-type: none"> • Stát není schopen projekt úložiště kompetentně a legitimně řídit. • Lokality nejsou efektivně zapojeny do vyjednávacího procesu. • Pracovní skupina je fasáda; konečné rozhodnutí bude náležet pouze státu. • Mezi stakeholdery je nedostatek důvěry a proces výběru lokality postrádá legitimitu.

Chí-kvadrát testy nezávislosti

- Ukazují, zda jsou určité skupiny aktérů systematicky (signifikantně) afilované k některému z rámců.
- Skupiny aktérů:
  - Stakeholderi (starostové, aktivisté, státní úředníci).
  - **Názorové skupiny** (zastánci, oponenti, neutrálové, nedefinovaný postoj).
  - „Lokality“ (dle příslušnosti aktérů k lokalitám).

Očekávané výsledky

- Afiliace k ráům se štěpí podél dvou bloků: oponenti vs. „ne-opponenti“ (tj. zastánci, neutrálové, nedefinovaný postoj).

χ^2	všechny	odpovědnost	riziko	dysfunkční stát
pro-opp	19,53***	4,83*	2,74 (0,10)	12,08***
opp-neu	9,21**	10,89***	9,80***	0,67 (0,41)
opp-nav	12,76***	7,2**	14,22***	1,29 (0,26)
pro-neu	0,58 (0,75)	-	-	1,15 (0,28)
pro-nav	4,93 (0,09)	1,92 (0,17)	2,88 (0,09)	0,26 (0,61)
neu-nav	1,73 (0,42)	0,67 (0,41)	1 (0,32)	0,11 (0,74)

* $p \leq 0.05$, ** $p \leq 0.01$, *** $p \leq 0.001$. Nesignifikantní hodnoty p v závorkách.

Neočekávané výsledky

- Afiliace oponentů a zastánců k rámu rizika *nejsou* signifikantně odlišné:

	odpovědnost	riziko	dysfunkční stát
χ^2	4.83*	2.74 (0.10)	12.08***

* $p \leq 0.05$, ** $p \leq 0.01$, *** $p \leq 0.001$. Nesignifikantní hodnoty p v závorkách.

- Afiliace lokalit k rámu rizika se signifikantně *neliší*:

	odpovědnost	riziko	dysfunkční stát
χ^2	59.49***	11.14 (0.08)	38.84***

* $p \leq 0.05$, ** $p \leq 0.01$, *** $p \leq 0.001$. Nesignifikantní hodnoty p v závorkách.

Závěry

- Projekt úložiště tematizován skrze tři rámy (odpovědnost, riziko a dysfunkční stát).
- Hlavní štěpící linie mezi bloky oponentů (odpovědnost) a „ne-oponentů“ (riziko a dysfunkční stát).
- Projekt úložiště je vnímán jako rizikový napříč lokalitami a rovněž ze strany zastánců i oponentů.
- Většina skriptů dostupná zde: <https://github.com/PetrOcelik/Dissertation>
- Data - snad - již brzo dostupná na témže účtu.

Děkuji za pozornost

petr.ocelik@gmail.com

www.iips.cz

www.ceners.cz